

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9

Антон БОРИСЕНКО

доктор філософії у сфері права, доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», пр. Д. Яворницького, 19, м. Дніпро, Україна, 49005

Євген КУШНЄРОВ

кандидат технічних наук, докторант кафедри конституційного та адміністративного права, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600

DOI: 10.32782/LST/2022-3-3

Бібліографічний опис статті: Борисенко, А., Кушніров, Є. (2022). Адміністративно-правовий механізм реалізації та захисту патентних прав: європейський та національний досвід регулювання. *Law. State. Technology*, 3, 18–23, doi: 10.32782/LST/2022-3-3

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПАТЕНТНИХ ПРАВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ

Актуальність статті обумовлена необхідністю забезпечення ефективності розбудови демократичної та розвинутої держави, здатної забезпечити реалізацію та захист прав та інтересів приватної особи в цілому, і зокрема у сфері інтелектуальної власності. в соціальному плані країни є належне забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Підкреслено, що основою для ефективного здійснення патентних прав пов'язується із вирішенням проблематики функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення реєстрації, реалізації та захисту права інтелектуальної власності в Україні. Зазначено, що необхідність забезпечення ефективності нормативно-правового регулювання патентних прав в Україні обґрунтувало актуальність здійснення даного дослідження. Метою статті визначено здійснення системного аналізу законодавства у сфері інтелектуальної власності, наукових публікацій та підходів, узагальнень статистичних показників діяльності у сфері патентування задля встановлення адміністративно-нормативних засад реалізації патентних прав та інтересів приватної особи. Зроблено висновок про доцільність розуміння під адміністративно-правовим забезпеченням реалізації та захисту патентних прав приватної особи має розумітися нормативно встановлена, комплексна, організаційна діяльність суб'єктів владних повноважень із встановлення, здійснення та гарантування умов обігу об'єктів промислової власності. Підкреслено, що адміністративно-правове забезпечення патентних прав творця та винахідника перебуває в процесі реформування та постійних трансформацій, при цьому ефективність такого механізму є фактором стимулювання інтенсивності розвитку міжнародних та внутрішньо національних економічних, організаційно-правових та науково-технічних зв'язків. Зроблено акцент, що в умовах підписання Угоди про Асоціацію з ЄС Україна є необхідним систематизація та узагальнення чинного національного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності згідно із стандартами законодавства європейських країн, що вимагає нормативного закріплення класифікації патентів, різновидів торговельних марок, обґрунтування використання географічних зазначень, захисту промислових зразків.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, електронне врядування, механізм, патент, патентні права, право інтелектуальної власності, принципи, публічна адміністрація, статус, суб'єкт.

Anton BORYSENKO

PhD in Law, Associate Professor at the Department of Civil, State and Environmental Law, Dnipro University of Technology, Dnipro University of Technology, 19 avenue Dmytra Yavornytskoho, Dnipro, Ukraine, 49005

Yevhen KUSHNIEROV

Candidate of Technical Sciences, Postgraduate Student at the Department of Constitutional and Administrative Law, Zaporizhzhia National University, Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine, 69600

DOI: 10.32782/LST/2022-3-3

To cite this article: Borysenko, A., Kushnierov, Ye. (2022). Administratyvno-pravovyi mekhanizm realizatsii ta zakhystu patentnykh prav: yevropeyskyi ta natsionalnyi dosvid rehuliuvannia [Administrative legal mechanism for the implementation of the protection of patent rights: European and national regulation details]. *Law. State. Technology*, 3, 18–23, doi: 10.32782/LST/2022-3-3

ADMINISTRATIVE LEGAL MECHANISM FOR THE IMPLEMENTATION OF THE PROTECTION OF PATENT RIGHTS: EUROPEAN AND NATIONAL REGULATION DETAILS

The relevance of the article is due to the need to ensure the effectiveness of the development of a democratic and developed state, capable of ensuring the realization and protection of the rights and interests of a private person in general, and in particular in the field of intellectual property. In the social plan of the country, there is a proper provision of the rights and freedoms of a person and a citizen. It is emphasized that the basis for the effective exercise of patent rights is connected with the solution of the problems of the functioning of the administrative-legal mechanism for ensuring the registration, implementation and protection of intellectual property rights in Ukraine. It was noted that the need to ensure the effectiveness of regulatory regulation of patent rights in Ukraine substantiated the relevance of this research. The purpose of the article is to carry out a systematic analysis of legislation in the field of intellectual property, scientific publications and approaches, generalizations of statistical indicators of activity in the field of patenting in order to establish the administrative and regulatory basis for the implementation of patent rights and interests of a private person. It was concluded that it is appropriate to understand the administrative and legal support for the implementation and protection of the patent rights of a private person as the normatively established, complex, organizational activity of the subjects of power to establish, implement and guarantee the conditions for the circulation of industrial property objects. It is emphasized that the administrative and legal protection of the patent rights of the creator and inventor is in the process of reformation and constant transformations, while the effectiveness of such a mechanism is a factor in stimulating the intensity of the development of international and domestic economic, organizational, legal, and scientific and technical ties. It was emphasized that under the conditions of signing the Association Agreement with the EU Ukraine, it is necessary to systematize and generalize the current national legislation in the field of protection of intellectual property rights in accordance with the standards of the legislation of European countries, which requires the normative consolidation of the classification of patents, types of trademarks, justification of the use of geographical indications, protection of industrial designs.

Key words: administrative and legal provision, electronic governance, mechanism, patent, patent rights, intellectual property law, principles, public administration, status, subject.

Постановка проблеми. Центральною особливістю правової та демократичної держави є належний рівень забезпечення реалізації та захисту прав та свобод людини і громадянина.

Прагнення до побудови в Україні демократичної і соціально орієнтованої держави, формування дієвих елементів громадянського суспільства вимагають здійснення пошуку ефективних механізмів реалізації прав, задоволення інтересів та свобод людини та громадянина (ктуальні проблеми прав і свобод людини і громадянина в Україні, 2009, с. 25).

Стан наукової розробки проблеми. До елементів правової держави необхідно віднести створення механізму захисту патентних прав в Україні. Основою для ефективного здійс-

нення патентних прав вимагає вирішення проблематики функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення реєстрації, реалізації та захисту права інтелектуальної власності в Україні. Здійснення дослідження проблематики реалізації та захисту патентних прав особи відображено у наукових працях таких вчених, як Г. Андрощук, М. Галянич, С. Головань, С. Золота, І. Каплун, К. Куркова, А. Пишна, Г. Римарчук, Є. Юркова та інших.

Необхідність забезпечення ефективності нормативно-правового регулювання патентних прав в Україні обґрунтувало актуальність здійснення даного дослідження.

Мета статті виявляється у здійсненні системного аналізу законодавства у сфері інте-

лектуальної власності, наукових публікацій та підходів, узагальнень статистичних показників діяльності у сфері патентування задля встановлення адміністративно-нормативних засад реалізації патентних прав та інтересів приватної особи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Встановлення змісту адміністративно-правового забезпечення реалізації та захисту патентних прав та інтересів приватної особи вимагає створення дієвих механізмів функціонування та запровадження гарантій та умов формування діяльності суб'єктів у сфері інтелектуальної власності (Римарчук, 2013, с. 11). Г. Римарчук, досліджуючи проблему адміністративно-правового забезпечення прав особи у сфері інтелектуальної власності, в тому числі патентних прав, обґрунтовує доцільність її розуміння як процесів реалізації державою відповідно до національного та міжнародного нормативно-правового базису суспільних відносин, що пов'язані із здійснення права особи на творчу діяльність, їх юридичного оформлення та гарантування (Римарчук, 2013, с. 8).

До об'єктів права інтелектуальної власності відносяться патентні права особи, що можуть виникати на винахід, корисну модель чи промисловий зразок.

Згідно із положеннями Закону України від 15 грудня 1993 року № 3687-XII «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» під патентом варто розуміти патент (патент на винахід, деклараційний патент на винахід, деклараційний патент на корисну модель, патент (деклараційний патент) на секретний винахід, деклараційний патент на секретну корисну модель) – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель) (Про охорону прав на винаходи і корисні моделі, 1993).

Попри наявність нормативного тлумачення у науковій літературі спостерігається певна дискусія відносно встановлення змісту категорії «патент». Зокрема, П.М. Цибульов розуміє під категорією «патент» як різновиду інтелектуальної (промислової) власності, що виконує функції інструментального засобу впливу, що дозволяє забезпечити нормативне регулювання обігу прав на використання новітніх інформаційних технологій (Цибульов, 2008).

В межах загальнотеоретичних наукових розробок під патентом розуміється певний адміністративний акт індивідуальної дії, що має правовстановлюючий зміст та характер, який виступає гарантією захисту об'єкта інтелектуальної власності. Крім того необхідно підкрес-

лити, що отримання патенту за думкою окремих науковців є підставою для визнання належного обсягу дієздатності творця у сфері інтелектуальної власності, тобто саме із отриманням патенту право із можливості стає об'єктивною реальністю (Шемшученко, 1998).

Регламентування здійснення процедури отримання патенту має міжгалузевий характер, та охоплюється як положеннями актами цивільного законодавства, так і актами адміністративного законодавства, що здійснює функції унормування суспільних відносин, пов'язаних із здійсненням виконавчо-розпорядчої діяльності суб'єктів владних повноважень та здійснення іншими суб'єктами делегованих ним повноважень (Гончаренко, 2003, с. 14).

Виокремлення в якості окремого промислової власності як об'єкту права інтелектуальної власності закріплено відповідно до положень чинних міжнародних нормативно-правових актів, зокрема, у положеннях Паризької Конвенції про охорону промислової власності та Бернської Конвенції про охорону літературних творів та творів мистецтва (Паризька конвенція про охорону промислової власності, 1883; Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, 1971).

Відповідно до Паризької Конвенції про охорону промислової власності до системи патентних прав відносяться права на використання патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції.

Згідно із актами міжнародного законодавства закріплюється розуміння промислової власності у широкому значенні, що передбачає не лише нормативне регулювання здійснення права особи на об'єкти творчої діяльності, але і на нормативне регулювання господарського супроводу їх реалізації, зокрема, у таких сферах суспільної економіки, як сільськогосподарське виробництва, добувна промисловість та інші сфери, що забезпечують реалізацію всіх продуктів промислового чи природного походження.

Необхідно підкреслити, що відповідно до міжнародного законодавства закріплюється розширений перелік патентів, що не співпадає із встановленим чинним законодавством України змістом патентних прав. Так, згідно із законодавством ЄС до патентів на винаходи відносяться такі види промислових патентів, як: патенти, що ввозяться, патенти на вдо-

сконалення, додаткові патенти і свідоцтва й таке інше.

З метою захисту патентних прав в країнах ЄС функціонує система єдиних торговельних марок Співтовариства. Організаційний супровід використання системи єдиних торговельних марок ЄС забезпечується в межах діяльності спеціального органу публічної влади, яким є відомство з торговельних марок (Кашкина, 2003).

В межах розвитку законодавства країн ЄС з питань реалізації та захисту патентних прав було розроблено та прийнято ряд актів, зокрема, у квітні 2004 року Директиви 2004/48/ЄС, де запроваджено посилення боротьби з піратством, усунення проявів виготовлення контрафактної продукції (Капіца, 2005).

Норми законодавства ЄС у сфері захисту патентних прав посилюються правозастосовчою практикою, зокрема, судовою практикою діяльності Європейського Суду з прав людини, що утворює так звану систему «м'якого права».

На національному рівні адміністративно-правове забезпечення захисту та реалізації патентних прав відноситься до функціональних повноважень Українського інституту інтелектуальної власності (УІВ), що є державним підприємством, адміністративно-правовий статус якого закріплено як статус органу публічної влади, що є інституційною складовою державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. При цьому положення про зміст статутної діяльності УІВ віднесено до переліку відомостей, що містять службову таємницю (Статут Державного підприємства).

Процедура реєстрації патентних прав в Україні здійснюється відповідно до таких етапів. Першим етапом є здійснення патентно-інформаційного пошуку, що функціонально дозволяє вирішити задачі із дослідження рівня техніки та технічного оснащення реалізації патентної заявки. Даний етап є надзвичайно важливим, адже він дозволяє вирішити задачу із встановлення рівня економічної доцільності реалізації патентних прав та відповідного охоронного документу. Патентно-інформаційний пошук здійснюється не лише на національному українському рівні, але і на рівні відповідних патентних відомств США, країн Євразії, а також в межах бази даних Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ).

В разі успішності патентно-інформаційного пошуку здійснюється оформлення та подача заявки, що нормативно регламентується відповідними розумними строками, обмеженими 15 робочими днями. На підставі здійснення

формальної експертизи заявки на реєстрацію патентних прав, що має повинно тривати до 4 місяців. За результатами формальної експертизи приймається рішення кваліфікаційної експертизи (експертизи по суті), що здійснюється на підставі клопотання про її проведення та оплати відповідного збору. Задачами здійснення кваліфікаційної експертизи є проведення перевірки відповідності заявленого винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

Успішність здійснення формальної та кваліфікаційної експертиз відбувається державна реєстрація та видача патенту, що вимагає сплатити збір за реєстрацію та публікацію про державну реєстрацію винаходу. Термін оплати складає 3 місяці від дати отримання відповідного рішення. Здійснення видачі патенту відбувається впродовж одного місяця після державної реєстрації винаходу.

Захист патентних прав відбувається не лише на рівні органів публічної влади, але і невідомими організаціями, що функціонують в сфері реалізації патентного права: Всеукраїнська асоціація патентних повірених України; товариство винахідників і раціоналізаторів України; Українська асоціація власників товарних знаків, що опікується інтересами правовласників знаків.

Питання реалізації Угоди про Асоціацію України до країн ЄС вимагає імплементації положень стандартів актів європейського законодавства, що передбачено глави 9 «Інтелектуальна власність», що містить підрозділ 5 «Патенти» (Угода про Асоціацію між Україною). Отже, цілями укладеної Угоди про Асоціацію у сфері охорони прав інтелектуальної власності є забезпечення ефективності використання та комерціалізації об'єктів патентних прав на території України відповідно до стандартів країн ЄС.

Однією із ключових проблем нормативного регулювання використання патентних прав в Україні є створення інформаційних можливостей для взаємного обміну та обігу об'єктів права промислової власності, що розуміється як запровадження системи заходів із спрощення інформаційних потоків, соціально-ділового партнерства, укладення та реалізації ліцензійних договорів та договорів про здійснення науково-дослідних робіт.

Висновок. Отже, під адміністративно-правовим забезпеченням реалізації та захисту патентних прав приватної особи має розумітися нормативно встановлена, комплексна, організаційна діяльність суб'єктів владних повноважень із встановлення, здійснення та гарантування умов обігу об'єктів промислової власності. Адмі-

ністративно-правове забезпечення патентних прав творця та винахідника перебуває в процесі реформування та постійних трансформацій, при цьому ефективність такого механізму є фактором стимулювання інтенсивності розвитку міжнародних та внутрішньо національних економічних, організаційно-правових та науково-технічних зв'язків. В умовах підписання Угоди про Асоціацію з ЄС Україна є необхідним систематизація

та узагальнення чинного національного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності згідно із стандартами законодавства європейських країн. Реалізація стандартів законодавства країн ЄС вимагає стандартизації підходів до нормативного закріплення класифікації патентів, різновидів торговельних марок, обґрунтування використання географічних зазначень, захисту промислових зразків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми прав і свобод людини і громадянина в Україні : навч. посібник. Київ : КНТ, 2009. 232 с.
2. Римарчук Г.С. Адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2013. 20 с.
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 року № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
4. Цибульов П.М. Введення до інтелектуальної власності : навчальний посібник. Київ : «Держ. інст. інтел. власн.», 2008. 124 с.
5. Юридична енциклопедія : В 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. 1130 с.
6. Юридичні терміни. Тлумачний словник / ред.-упоряд. В.Г. Гончаренко. Київ : Либідь, 2003. 320 с.
7. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text
8. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text
9. Право Європейського Союзу. Под ред. С. Ю. Кашкина. М.: Юрист, 2003. С. 697–721.
10. Капіца Ю. Напрямки адаптації законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу. *Право України*. 2005. № 1. С. 66–70.
11. Статут Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності». URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/about>
12. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

REFERENCES:

1. Aktualni problemy prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini : navch. posibnyk [Actual problems of the rights and freedoms of a person and a citizen in Ukraine: education]. Kyiv : KNT, 2009 [in Ukrainian].
2. Rymarchuk H.S. (2013). Administratyvno-pravove zabezpechennia prava intelektualnoi vlasnosti v Ukraini [Administrative and legal enforcement of intellectual property rights in Ukraine]. Lviv [in Ukrainian].
3. Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli: Zakon Ukrainy vid 15 hrudnia 1993 roku № 3687-XII [On protection of rights to inventions and utility models: Law of Ukraine dated December 15, 1993]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> [in Ukrainian].
4. Tsybulov P.M. (2008). Vvedennia do intelektualnoi vlasnosti : navchalnyi posibnyk [Introduction to intellectual property: a study guide]. Kyiv : «Derzh. inst. intel. vlasn.» [in Ukrainian].
5. Yurydychna entsyklopediia [Legal encyclopedia] : V 6 t. / redkol.: Yu.S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. Kyiv : «Ukr. entsykl.», 1998. 1130 s. [in Ukrainian].
6. Yurydychni terminy [Legal terms]. Tlumachnyi slovnyk / red.-uporiad. V.H. Honcharenko. Kyiv : Lybid, 2003. 320 s. [in Ukrainian].
7. Paryzka konventsiiia pro okhoronu promyslovoi vlasnosti vid 20 bereznia 1883 roku [Paris Convention for the Protection of Industrial Property of March 20, 1883]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text [in Ukrainian].
8. Bernska konventsiiia pro okhoronu literaturnykh i khudozhnykh tvoriv. Paryzkyi Akt vid 24 lypnia 1971 roku, zminenyi 2 zhovtnia 1979 roku [Berne Convention on the Protection of Literary and Artistic Works. Paris Act of July 24, 1971, amended on October 2, 1979]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text [in Ukrainian].

9. Pravo Evropeiskoho Soiuzu [Law of the European Union]. Pod red. S. Yu. Kashkyna. M.: Yuryst, 2003. S. 697–721. [in Russian].

10. Kapitsa Yu. (2005). Napriamky adaptatsii zakonodavstva Ukrainy u sferi okhorony intelektualnoi vlasnosti do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu [Directions of adaptation of the legislation of Ukraine in the field of intellectual property protection to the legislation of the European Union]. Pravo Ukrainy. № 1. S. 66–70. [in Ukrainian].

11. Statut Derzhavnoho pidpriemstva “Ukrainskyi instytut intelektualnoi vlasnosti” [Statute of the State Enterprise “Ukrainian Institute of Intellectual Property”. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/about> [in Ukrainian].

12. Uhoda pro Asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavami-chlenami, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].